

Pernička, Radko Martin

Nové neolitické sídliště u Hluku?

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1984, vol. 33, iss. E29, pp. 229-232

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/108961>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

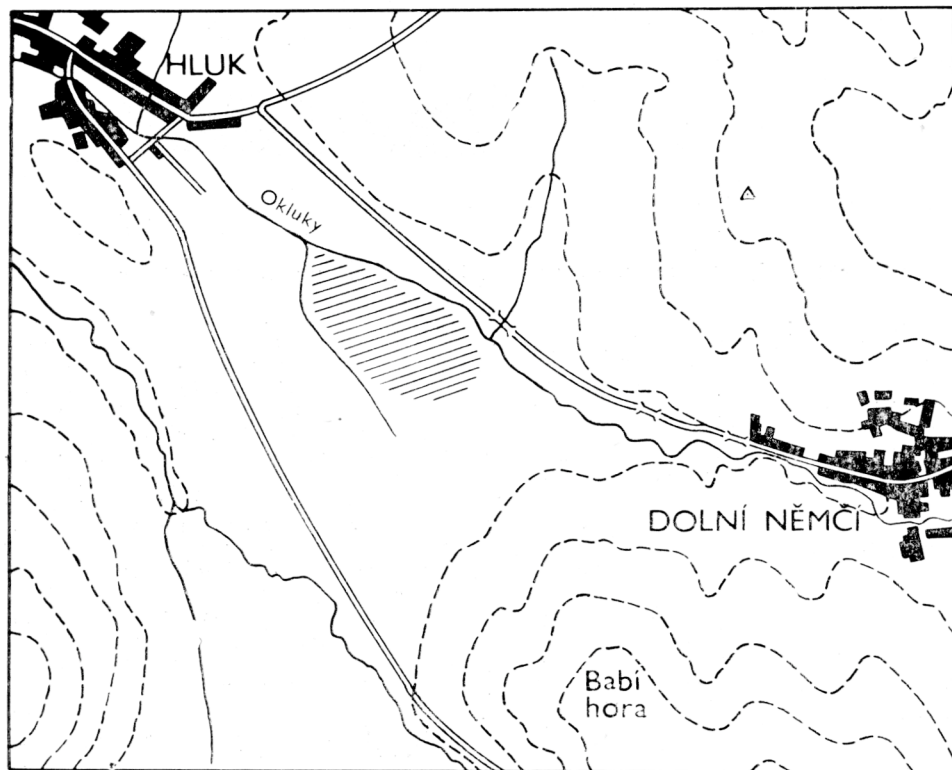
риментов вытекает, что длина лезвий у серпов может и не превышать 10 см; это представляет 2–3 пластины. Нами полученные результаты имеют значение для случая, когда надо определить приблизительное количество серпов на неолитических поселениях.

NOVÉ NEOLITICKÉ SÍDLIŠTĚ U HLUKU?

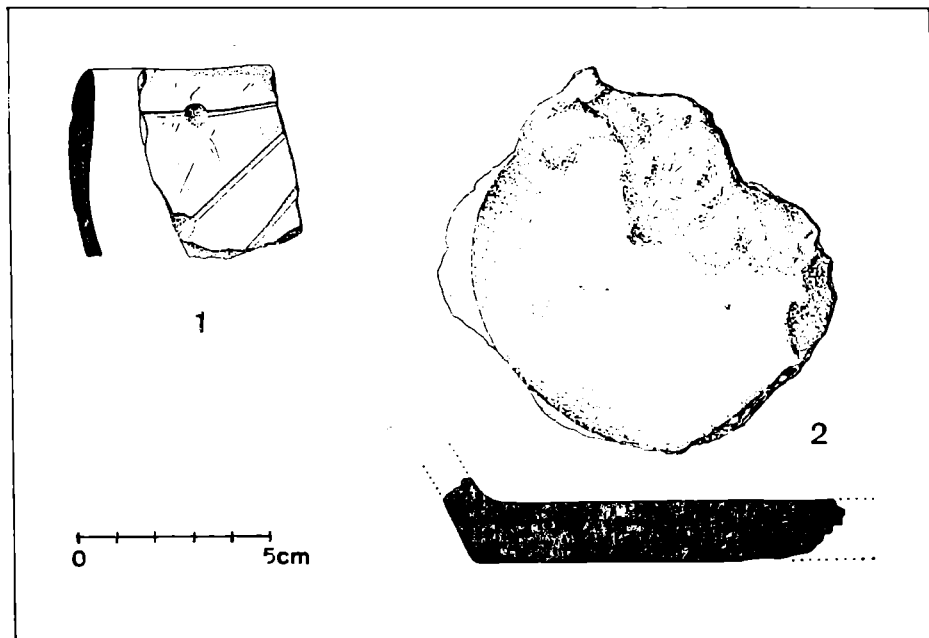
V září 1977 posbíral hlucký zvěrolékař dr. Kočí na katastru obce Hluku (okres Uherské Hradiště) v trati „Kráčiny“ menší kolekci keramických střepů. Jmenovaná trať (obr. 4) je jihovýchodně od východního konce města Hluku ve vzdálenosti asi 500 až 2000 metrů, na jižním levém břehu říčky Okluky podél bezejmenného potůčku, který se nedaleko odtud vlévá do Okluk. Jde o poměrně nízko položený terén, v jehož těsném sousedství bylo dříve zaplavené místo nebo alespoň mokřina, jak to do svědčuje traťový název „Rybník“ či „Panský rybník“. Nejvhodnějším místem pro vybudování osady zde byla protáhlá jazykovitá terénní vlna sledující po pravé straně tok bezejmenného potůčku (na našem plánu tedy především asi jihozápadní třetina šrafované plochy).

V posbírané kolekci keramických střepů převažovaly – jak se často při laickém povrchovém sběru stává – atypické zlomky pravěké i mladší keramiky a tak bylo možno vybrat pouze tři typičtější kousky, i když pro bezpečné zařazení je vhodný pouze jeden z nich nesoucí typický ornament.

Obr. 4. Plánek území mezi Hlukem a Dolním Němčím. Šrafované je vyznačeno místo keramických nálezů v trati „Kráčiny“.

1. Menší okrajový zlomek jednoduché misky tvaru kulové úseče, v profilu směrem k hladkému okraji lehce kyjovitě zesílený. Na povrchu ozdoben rytými liniemi s důlky (tzv. notové značky); pod okrajem probíhá vodorovná rýžka přerušovaná důlkem, nížeji jsou dvě šikmé rýžky, na okraji zlomku je u horní z ních vlevo dole opět důlek (srov. obr. 5:1). Nádobka byla pečlivě zhotovena z jemně plaveného materiálu, střeš i hladký povrch má tmavší šedou barvu, zvenčí však převažuje světlejší hnědý odstín. Podle zakřivení okraje lze šířku ústí nádobky odhadnout asi na 11 až 12 cm.

Obr. 5. Keramické nálezy z trati „Kráčiny“ na katastru obce Hluka.

Popsaný doklad se typickou výzdobou i tvarem jednoznačně hlásí k hmotným památkám neolitické kultury lidu s tzv. volutovou keramikou nebo jak se dnes většinou píše, lidu s lineární keramikou. Podle dosud nejobsažnějšího zpracování této kultury, jež provedl R. Tichý, jde o výzdobu typu B a o keramický tvar „e“. Nádoby ve tvaru kruhové úseče, který bývá zdoben kromě uvedeného způsobu někdy i výzdobou typu C 1 (širší až žlábkovité rýhy různých tvarů) a E (ryté pásy vyplněné kratšími rýžkami nebo vpichy); výzdoba typu B je nejtýpější pro Tichého mladší fázi II.¹ Příklady tímto způsobem zdobených hlubokých misek uvedl R. Tichý z Bohušic na Třebíčsku a z Bojanovic na Znojensku, ale podobné doklady byly zobrazeny i přímo z okresu Uherské Hradiště (Velehrad a Buchlovice).² Stopy inkrustace důlků, jež ohlásil J. Pavelčík z nepříliš od Hluka vzdálených lokalit Veletiny a Hradčovice,³ u našeho dokladu nelze prokázat.

2. Dvoudílný zlomek masivního plochého dna nádoby (obr. 5:2). Hrubý materiál s příměsí drobných kamínků vypálený do tmavší šedé barvy, přihlazený povrch dna oboustranně lehce tuhovaný, na počátku stěn nádoby patrně stopy hnědé povrchové vrstvičky. Šířka mírně deformovaného dna asi okolo 10 cm. — Tento zlomek spodku nádoby může patřit k témuž kulturnímu celku jako předešlý doklad, neboť je známo, že se u keramiky s lineární výzdobou vyskytuje nejen tuhování a nanášení povrchových vrstviček, ale i příměs kamínků v materiálu pro větší ná-

doby.⁴ Protože se však s těmito rysy setkáváme u více pravěkých kultur, není takové zařazení v tomto případě dosti spolehlivé.

3. Malý zlomek stěny nádoby s částí vystouplého vodorovného žebra (výstupku), pod ním částečně dochované malé skupinky svislých rýžek. Sedohnědý střep, tmavší šedý přihlázený povrch; značně poškozeno při polních pracích. — Celkový charakter třetího dokladu svědčí pro jeho zařazení do eneolitu. Pro špatný stav dochování od jeho užšího určení (snad jevišovická kultura) raději upouštím.

Ve starší literatuře se z hluckého katastru ve spojení s kulturou lidu s lineární (volutovou) keramikou uváděly jen nálezy ojedinelých kamenných nástrojů z Babí hory (drtidlo) a z kopcovitého terénu lesa Hlubočka, který je severně od obce (sekerka a motýčka).⁵ Takové snadno přenosné předměty ovšem nestačí prokázat místní existenci osady. V tomto smyslu je mnohem jistější keramický materiál, iakv se obvykle mimo areály sídlišť a pohřebišť nenachází a v tom spočívá význam nyní publikovaných nálezů.

Krátce před uzavěrkou tohoto čísla E řady SPFFBU vyšel další svazek nové Vlastivědy moravské, v jehož místopisné části se stručně popisují hlucké archeologické nálezy z nejstarších období, na neštěstí bez lokálního odlišení, doslova takto: „Na Kráčíncích a Babí hoře nalezeny pazourkové nástroje ze staršího paleolitu, sídlišť kultury volutové a šňůrové (zlomky keramiky a kamenné nástroje) a ojedinelé nálezy kultury jevišovické a mohylové (bronzový meč a kopí).“⁶ I když jde o záznam dosti nepřesný a neúplný (mimo jiné totiž ignoruje nálezy z Hlubočka), mohlo by se zdát, že je zde již uvedena naše lokalita pod zdrobnělým jménem. Proto je třeba zdůraznit, že na hluckém katastru existuje kromě trati „Kráčiny“ (na popsaném místě) také malá trať „Kráčinky“ na opačné straně katastru, severozápadně od obce při silnici do Kunovic.⁷ Než i tak nelze zatím zodpovědět otázku, zda zde můžeme díky zájmu a sběru dr. Kočeho uvést do literatury dosud neznámé neolitické sídliště. Ze sousedního katastru obce Dolní Němčí byly totiž známy starší nálezy téže neolitické kultury z poloh pod „Babí horou“ a „Kráčinky“, zatímco v dnešním výčtu tratí tohoto katastru se neobjevuje název „Kráčinky“ ani „Kráčiny“,⁸ ač oba tyto traťové názvy nejsou na okrese Uherské Hradiště žádnou vzácností a tedy ani jen hluckou specialitou. Protože v poválečném období socializace našeho zemědělství došlo nadto ke značným úpravám katastrů obcí, jejichž konkrétní data se dnes již velmi obtížně zjišťují, zůstává nedořešenou otázkou, zda se někdejší lokalita Dolní Němčí „Kráčinky“ náhodou nekryje s naším nalezištěm.

Osídlení lidu s lineární keramikou bylo na Moravě značně bohaté s výjimkou horských oblastí a patrně často zaplavovaného nízkého terénu dyjsko-svrateckého úvalu až po území u soutoku Dyje s Moravou. Platí to i pro jihovýchodní část Moravy (okres Uherské Hradiště a většina okresu Hodonín), v jejímž východním podhorském pásmu intenzita osídlování podle pozorování J. Pavelčíka (na Uherskobrodsku) právě v této době rychle vzrůstala.⁹ Není tedy odkrytí pravděpodobně nové lokality u Hluku žádným vzácným objevem, není však ani zcela bez významu, neboť keramický náález spolu s polohou místa dovoluje právem usuzovat na existenci sídliště tohoto lidu. Na území mezi pásem podél Olšavy, přilehlou částí toku Moravy a dnešní moravsko-slovenskou správní hranicí totiž dosud zcela převládají náhodné nálezy a počet zjištěných osad je poměrně malý. Nejvíce jich dosud známe z Poolšaví (od západu proti toku jsou to Kunovice, Míkovice, Podolí, Popovice, Veletiny, Hradčovice, Uh. Brod, Šumice a Bojkovice), asi uprostřed blíže k Moravě je Ostrožská Nová Ves a Blatnice, směrem k horskému pásmu Bánov, jižněji Slavkov a Dolní Němčí.¹⁰ Existence osady u Hluku je tak dalším drobným doplněním našich znalostí o tomto regionu.

Zcela na závěr ještě pár slov o třetím keramickém dokladu zařazeném do eneolitického období. Náhodné nálezy z té doby, které J. Jančář zaznamenal, pochází údajně z tratí „Babí hora“ a „Kráčinky“. ¹¹ Nedošlo-li v minulosti v obou případech k záměně traťových názvů „Kráčiny“ a „Kráčinky“, bylo by tím spíše zapotřebí získat další orientační průkazný materiál nebo dokonce provést sondážní výzkum, aby se prokázala doba a charakter osídlení lokality zde zachycené.

R. M. Pernička

2 R. Tichý, op. cit., obr. 11 a 12 na str. 261n. V. Hrubý, Nejstarší dějiny středního Pomoraví. Uherskohradištsko (Vlastivěda moravská), Brno 1982, obr. 5 na str. 92.

3 Jiří Pavelčík, Volutové sídliště v Hradčovicích, Přehled výzkumů AÚ ČSAV Brno 1959 (1960), 29; *týž*, Uherskobrodsko v pravěku, Uherskohradištsko (Vlast. moravská), 1982, 170.

4 R. Tichý, op. cit., 270n.

5 J. Jančář, Hluk — nejmladší město Slovácka, Hluk 1970, 11.

6 M. Zemek, Místopis. Uherskohradištsko (Vlast. moravská), 1982, 496. Trať Kráčinky je zde ve dvou odstavcích pod sebou psána jednou s krátkým, jednou s dlouhým iota.

7 Srov. M. Zemek, 1. c. (Výčet názvů tratí, kde je trať Kráčiny rovněž nesprávně s dlouhým iota.) Mnohem přesnější výčet tratí spolu s plánkem obsahuje v 5. poznámce citovaná knížka J. Jančáře na str. 58.

8 Obě dolněčeská naleziště uvádí ještě dnes V. Hrubý (op. cit., 93). K otázce výskytu názvu trati Kráčinky na tamním katastru srov. M. Zemek, op. cit., 487.

9 R. Tichý, op. cit., 248; J. Pavelčík, op. cit., 170.

10 Srov. R. Tichý, op. cit., mapku obr. 27 za str. 288 (Šumice mají mít správné číslo 468) a soupis lokalit otištěný v PA LIV 1963, č. 1, 167—172.

11 J. Jančář, op. cit., 11—12.

Eine neue neolithische Fundstelle bei Hluk? Aus dem Kataster von Hluk (Bez. Uherské Hradiště, Mähren) wurden bisher nur vereinzelte neolithische Einzel-funde (die Steingeräte) angeführt. In der jüngsten Zeit gelang es in der Feldflur „Kračiny“ südöstlich von der Gemeinde (Abb. 4, die schraffierte Fläche) drei kera-mische Scherben vorzufinden; zwei Stücke davon (Abb. 5:1, 2 — ein Randbruch-stück des Napfes mit typischer Verzierung und ein zweiteiliges Bruchstück eines Flachbodens) gehören der neolithischen Kultur mit Linearbandkeramik, das dritte beschädigte Wandfragment eines Gefäßes darf dagegen in die äneolithische Periode eingereiht werden. Der Verfasser befasst sich dann mit der Frage, ob diese neo-lithische Fundstelle vielleicht schon nicht in den älteren unvollständigen Berichten in Vermerk genommen wurde, was wir aber leider nicht eindeutig entscheiden können.

ZAJÍMAVÝ DOKLAD TECHNOLOGIE VÝROBY NEOLITICKÉ KERAMIKY Z TĚSETIC—KYJOVIC, OKR. ZNOJMO

Při rozebírání kontrolních bloků objektu 170 v Těšeticích—Kyjovicích (okres Znojmo) v létě 1980 byly nalezeny dvě skupiny poškozených zvláštních tvarů ze světlé a tmavé hlíny. Tyto fragmenty měly tvar asi 3 cm silných a 5—7 cm dlouhých válečků se zaoblenými konci. Obě skupiny předmětů (6 kusů světlých, 4 kusy tmavých) ležely od sebe ve vzdálenosti 0,6 m a přibližně 1 m nade dnem na jižní straně křížení kontrolních bloků, jež oddělovaly od sebe části A, G, I, J hlíníku. Nacházely se v popelovité vrstvě, která souvisela s destrukcí pecí v částech I a J objektu 170. Válečky se na první pohled nápadně odlišovaly od přírodních vápených kongrecí (cicvářů) svou nízkou hmotností, granulovitou strukturou, pórovitostí a rozpraskáním.

Vzorky z obou skupin byly podrobeny na VUT FAST Brno různým fyzikálně-chemickým analýzám: diferenčně termické analýze (DTA), termogravimetrii (TG) a rentgenové strukturální analýze (RTG). Na obr. 6 jsou uvedeny termogramy DTA a TG pro tmavý vzorek (č. 11a) a světlý vzorek (č. 12a).

DTA vzorku 11 a:

Po vypálení vzorek zčernal, což svědčí o silné příměsi jílových složek (jílových slíd — illytů) a také o tom, že nebyl předběžně vypálený, jen asi silně vysušený. Z průběhu křivky DTA vyplývá (obr. 6):

— silná endotermní reakce s minimem okolo 150 °C, svědčící o vypuzování tzv. zeolitické vody (uložené v mezimřížkových prostorech) a částečně též o dehydrataci iontů alkalií (např. K⁺, Na⁺), jež jsou v zemině absorbovány. Tyto skutečnosti jsou příznačné pro příměs montmorillonitu (viz dále);